

SZÁLER PÉTER (FORD.)

Bána története¹*Második rész**Harivansa (Harivaṃśa) 109.01–112.129²*

[Krisna indulásakor] felzúgtak a túrják és a harsány kagylókürtök. Nem csupán a dalnokok ezrei, hanem győzelmi mámortól megzavarodott férfiak is magasztalni kezdték Krisnát, akinek az alakja ettől úgy kezdett tündökölni, hogy hol a Nappal, hol a Holddal, hol pedig Indrával lehetett összekeverni. A termete hegynyi méretűvé növekedett, miközben a fejében már Bána megölését forgatta. [Mind a nyolc karjában fegyverek voltak], a jobbában kard, diszkosz, buzogány és nyíl, míg a baljában pajzs, íj, kagylókürt és a [legendás] Sárnga (Śārṅga)³ fegyver. Urának erejét látva a felszállásra kész Garudát is nagy öröm fogta el.

Ezt követően Krisna ezer emberi fejet adományozott a nemes Balarámának. Ettől [az ajándéktól] fehéren tündöklő, fegyverekkel ellátott teste az ezerszeresére növekedett, és egészen olyannak tűnt, mintha maga lett volna a sokcsúcsú Kajlásza (Kailāsa). Amint pedig felült Garuda hátára, már inkább a Holdat idézte. Utolsóként Pradjumna szánta el magát a harcra. Őt látva azt lehetett hinni, hogy maga Szanatkumára (Sanatkumāra)⁴ csatlakozott hozzájuk.

Mindezek után az erős Garuda a magasba emelkedett. Miközben a szárnyaival a levegőt szelte, sok hegy remegni kezdett. Először lecsillapította az ellenszemet, majd a szél sebességét is meghaladva rátért arra az égi útra, amelyen a sziddhák és a császáranak közlekednek. Útközben egyszer csak Balaráma így szólt a harcban páratlan öccséhez:

– Krisna! Mi történhetett? Megváltozott a testünk színe! Mindannyiunk bőre aranszínű lett! Biz’ mondom, nem káprázik a szemem! Mondd már meg, hogy mi ez?! Talán a Méru-hegy vidékére tévedtünk?⁵

¹ Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült. A fordítás első része az *Orpheus Noster* 2022/3. számában jelent meg (55–76).

² *Harivansa* = Parashuram Lakshman VAIDYA (szerk.) *The Harivaṃśa. Being the Kbila or Supplement to the Mahābhārata*. Poona, Bhandarkar Oriental Research Institute, 1969.

³ Visnu íja.

⁴ Szanatkumára a Kumárákként (Kumāra) vagy Szanakádikként (Sanakādi) ismert négy bölcs egyike. Hagyományosan Szanatkumárát és három fivérét, Szanakát (Sanaka), Szanandát (Sananda) és Szanátánát (Sanātana) Brahmá (Brahmā) fiaiként tartják számon, akik az istenség elméjéből születtek: MANI i. m. 682.

⁵ A Méru az ind kozmológiában központi szerepet játszó mitikus hegy, amely a mennyországot tartja. A Méru aranszínű, a történetben ezért gondolja Balaráma azt, hogy a bőrszínük elváltozását a hegy közelsége okozta: MANI i. m. 462–463.

– Bátyám, bizonyára az áldozati Tűz fénye talált el minket! Ő az, aki elváltotta a testünk színét.

– Mivel a közelébe kerültünk, és mivel a színünket elvesztettük, most azt kell tenned, amit helyesnek tartasz.

– Garuda! Először rajtad a sor! Amint te elvégezted a feladatodat, én jövök.

Így a nemeslelkű Krisna utasítására az erős Garuda gyorsan a Gangeszhez repült. Ott vizet merítettet, amellyel behintette Agnit. A tűzisten ettől kialudt. Úgy tartják, hogy a háromvilágban Krisnán, Balarámán és Pradjumnán kívül senki más nem képes ezt a tettet végrehajtani.

Miután Agnit ily' módon sikerült lecsillapítani, Garuda, a madarak királya ismét útra kelt, miközben a szárnyaival nagy zajt keltett. A jövetelük azonban nagy aggodalmat okozott a Rudrát követő különféle tűzistenségeknek:

– Jaj nekünk! Miféle veszedelmes alakok ülnek Garuda hátán! Mi dolguk van ezeknek itt? Mit akar ez a három férfi?

Mivel azonban ezek a Girivradzsából⁶ származó tüzek nem tudtak rájönni, hogy ki lehet a három férfi, végül úgy határoztak, hogy harcba szállnak velük. Ennek az összecsapásnak a híre még Bána fülébe is eljutott, aki nyomban magához hívatta a legsebesebb futárját:

– Gyorsan, semmi mással ne törődj, csak siess oda!

Az engedelmeskedett az urának, és tüstént szemügyre vette, hogy miképp zajlik Krisna ádáz csatája a beléje kapaszkodó tűzistenségekkel. [Ebben a csatában] biz' ezek egytől egyig jelen voltak. [Először is ott harcolt] az öt szvadhához (*svadhā*) tartozó tűz, [név szerint] a Kalmása (Kalmāṣa), a Khaszrima (Khasṛma), a Dahana (Dahana), a Sósana (Śoṣaṇa) és a nagyerejű Tapanana (Tapanana). [Rajtuk kívül meg kell említeni] az öt szvánhához (*svāhā*) kötődőt is, vagyis a Patarát (Paṭara), a Patagát (Pataga), a Szvarnát (Svarṇa), az Agádhát (Agādha) és a Bhrádzsát (Bhrāja), illetve a vasat (*vaśat*) tüzeit a Dzsótistómát (Jyotiṣṭoma) és a Havirbhágát (Havirbhāga).⁷ Az utóbbi kettő között tűnt fel a nagy Angirasz (Aṅgiras) alakja is.⁸

A bölcs láttán Krisna, akiben a legfőbb személy öltött testet, elmosolyodott, és a szekeren állva ezt a beszédet mondta:

– Csillapodjatok le, Tüzek! [Tudom, hogy] megrémültetek. [Amint] fegyverem heve megperzsel titeket, sírva fogtok menekülni!

Angirasz azonban mit sem törődve ezzel megragadta lángoló szigonyát, és hargosan Krisnára rontott. A nagy dicsőségű hős azonban egy már-már a pusztító Jamát idéző, éles, félhold alakú hegygel ellátott nyíllal kettéhasította a szigonyt, majd

⁶ Girivradzsa a történeti Rádzsagriha (Rājagṛha), mai Rádzsgír elnevezése: Nando Lal DEY: *The Geographical Dictionary of Ancient and Mediaeval India*, New Delhi, Cosmo Publications, 1979, (1927), 66.

⁷ A szvadhá, a szvánhá és a vasat a Védikus rituálék során használt felkiáltások, amelyek alapján a szöveg különféle tűztípusokat különít el.

⁸ Angirasz az ősbölcsek egyike. Egyes források szerint a Teremtőnek, Brahmának az elméjéből származó hat fiú egyike, mások szerint az ugyancsak Brahmá által megteremtett, démiurgosz-szerű funkció betöltő tizenhat pradzšapati (*prajāpati*) közé tartozott: MANI i. m. 40–42.

egy másikkal ütött sebet ellenfele mellkasán. Az fájdalomában hangosan felüvöltött, és a földre zuhant. Tagjai mind vérben áztak, és így már csak alig pislákol. Ezt követően az életben maradt tüzek, Brahmá (Brahmā) négy fia gyorsan Sónitapurába vezette [a hősokeket].

A lótuszhoz hasonló szemű, hősies Krisna ekkor elővette a kagylókürtjét, és olyan erővel fújt bele, akár egy felhő, amely szelével még a Holdat is képes megemelni, majd ily' módon félelmet keltve behatolt a csodákat művelő Bána városába. A kagylókürt hangjára felzúgtak a harcidobok is, és Bána katonái készülődni kezdtek a harcra.

[Az érkező Krisnára először] a szolgálók ragyogó, többmillió nagyságrendű serege mért csapást. Noha egy helyen voltak, számukat mégis lehetetlen volt meghatározni. Leginkább egy rendkívüli, nagy, elpusztíthatatlan felhőre hasonlítottak, amely fekete festékhez hasonló színben tündökölt. [A sereg magja] ragyogó fegyvereket fogó daitjából, dánavákból (*dānavā*)⁹ és ráksaszákból állt, akiket a pramáthák vezettek. Úgy tűnt, mintha mindenhol lángoló száju tűzcsóvak próbálták volna megízlelni a négy hős véré.

Ekkor az erős Balaráma szólította meg Krisnát:

– Krisna, erőskarú Krisna! Itt az idő, hogy végezz velük!

Az eszes Balaráma ösztönzésére Krisna, a fegyverforgatók legkiválóbbja, akiben a legfőbb személy öltött testet, elővette a pusztító Jamára emlékeztető Ágneya-(Ágneya-)fegyvert, és annak erejével a húsevő démonok sorait megbontva gyorsan ott termett, ahol az ellenséges katonákat látta.

A lándzsákkal, dárdákkal, kelevézekkel, íjakkal és bunkókkal harcoló, főként pramáthákból álló sereg a földre került. Ott heverték mind, és rettenetes hegyekre és felhőkre emlékeztető járműveiktől úgy néztek ki, mintha a szél szórta volna szét a felhőket, és törte volna össze a hegyeket. Miután pedig a Garudán ülő Balaráma megpillantotta őket, így szólt Krisnához:

– Krisna, erőskarú Krisna, akit a legfőbb személynek mondanak! Ezzel a sereggel én is harcra kívánok szállni!

Krisna pedig így felelt:

– Ugyanezt gondolom én is! Jó lenne megütközni ezekkel, hiszen a harci mámortól már egészen megrészegültek. A csatában a következőképp fogunk elhelyezkedni. Elöttem lesz Garuda, a bal oldalamon Pradjumna, a jobbomon pedig te. Harc közben semmiképp sem szabad szem elől veszítenünk egymást!

Miután ezt így megtanácskozták, mindnyájan ismét Garuda hátán termettek. Ekkor a hegycsúcsokhoz hasonló bunkóval, buzogánnyal és ekével harcoló Balarámának az alakja olyan rettenetessé vált, mint azé a tűzé, amely a világ végén hamvasztja el az összes élőlényt. Ez a szörnyű erővel bíró [hős], mivel járatos volt a fegyverforgatásban, először az ekéje hegyével húzta magához [az ellenségeit], majd a bunkójával zúzta porrá őket.

⁹ A dánavák elnevezés a démonok egyik csoportját jelöli, nevük hasonlóan a daitjékéhoz egy matroníma anyjuk, Danu (Danu) nevéből.

Pradjumna, akinek a bátorsága szintén a tigrisekével vetekedett, mindeközben a nyilaival tartotta vissza a mindenhonnan özönlő démonokat. A sötétbőrű Krisna pedig a kagylókürtjét, a diszkoszát és a buzogányát ragadta magához, és a harc közben többször kürtszót hallatott. A küzdelemben a dicsőséges Garuda is részt vett, aki előbb a szárnyaival törte össze, majd csőre hegyével és karmaival hasította szét az ellenségeket.

Miután pedig a harcban nyíllal átlőtt démonok ily' módon megtapasztalták [Jadu sarjainak] rettenetes hősiességét, menekülőre fogták. A sereg szétszéledését követően azonban felbukkant a háromlábú és háromfejű, csatában páratlan Dzsvara (Jvara). Ő szintén meg akarta óvni [Bána városát a pusztulástól]. A félelmetes, világvégi halálistent idézte, míg fegyverként hamut használt. [Érkezésekor] úgy elüvöltötte magát, hogy ezer felhő dörgésével felérő hangorkán keletkezett. [Elsőként] haragjában Balarámát szólította meg gúnyval telten hangon:

– Mi van? Olyan részeg vagy, hogy már észre sem veszel?¹⁰ Gyere csak ide! Most nem fogod megúszni élve a találkozást velem!

Dzsvara a sértést követően félelmet igyekezett kelteni, és a világvégi tűzhöz hasonlóan rettenetes ökölcsapásokkal Balarámára támadt. Krisna bátyja válaszképp gyorsan körbe-körbe kezdett szaladni, de olyan sebességgel, hogy lehetetlen volt célba venni. A páratlan erejű Dzsvara így hiába szórta rá a hamuját, az a gyorsaságának köszönhetően mind lehullott a hegynyi testéről. A Balaráma mellkasáról lehulló hamu így a Méru-hegy csúcsára került, ahol nagy villanással becsapódva [mély] hasadékot vajt ki. [Ezt látva] Balaráma igencsak megharagudott, [de mielőtt még bármit is tehetett volna] a hamutól előbb prüszkölni kezdett, majd álomba szenderedett. Szemét [a rátelepedő fáradtságtól] összecsukva, újra és újra megborzongva úgy tántorgott, mint egy esztévesztett. Öntudatlanságában Krisnát hívta:

– Krisna! Krisna! Te az erős karjaiddal képes vagy minden bajt orvosolni! Meggyulladtam, és most égek. Az egész testem a lángok martaléka! Ugyan mi segíthet most rajtam?

A segélykiáltás hallatán Krisna átölelte bátyját, és a szeretete révén megszabadította a szenvedésétől. Ezt követően pedig haragjában Dzsvarát hívta harcba.

– Gyere, Dzsvara! Állj ki velem, ha van elég bátorságod hozzá! Bizonyítsad csak be, hogy joggal mondanak téged a harcban jártasnak!

A gonosz Dzsvara azonban [szóra sem méltatta Krisnát], hanem válaszképp mindkét kezével parázsló hamut szórt rá. Noha ettől Krisna, a legkiválóbb harcos egy pillanatra lángra kapott, a tűz tüstént kialudt. [Dzsvara] ekkor kígyószerű karjaival kezdte fojtogatni [az ellenfelét], és egyetlen öklével a mellkasát püfölte.

[Ezt követően] Dzsvarának és a nemeslelkű Krisnának, ennek a két orozslánhoz hasonló férfinak rettenetes csatája kerekedett. [Miközben kettejük küzdelme folyt,

¹⁰ Dzsvara gúnyolódása nem alaptalan, hiszen Balarámát az ind mitológia hagyományosan nagy alkoholfogyasztóként tartja számon. Vö. Andreas BIGGER: *Balaráma im Mahābhārata. Seine Darstellung im Rahmen des Textes und seiner Entwicklung*, Zürich, Universität Zürich, 1997, 37–41.

váratlanu] egy hang csendült fel, de olyan rettenetes erővel, mintha egy hegyekre sújtó mennykő csapódott volna be:

– Nem szabad így harcolni!

Krisna, a világ testet öltött ura azonban ezzel mit sem törődve úgy összeszorította az arany ékszereket viselő Dzsvarát, hogy az tüstént égi lényvé változott.

*

Mivel az ellenségeket sanyargató Krisna úgy vélte, hogy sikerült végeznie [Dzsvarával, utoljára még teljes erejéből] a földhöz vágta. Hiába bírt azonban mérhetetlen erővel, ezúttal azzal kellett szembesülnie, hogy nem képes elengedni [az ellenfelét, mivel Dzsvara] ekkor már a teste belsejébe költözött. A megszállottság állapotába került Krisna tehetetlenül botladozva rogyott le a földre. [Először] szétterült, majd nagyon erősen rázkódni kezdett, [végül pedig] miközben az összes szőrszála az égnek állt, az álom lett úrrá rajta.

A legfőbb istenség ekkor észlelte, hogy a [földi] testét Dzsvara [belülről] gyötri, és úgy határozott, hogy létrehoz egy másik Dzsvarát, hogy az az előzőt elpusztítsa. Amikor ez az új Dzsvara a korábbi mérhetetlen erejűre támadt, az égből egy hang szólalt meg:

– Krisna, erőskarú Krisna, te a Jaduk örömének feddhetetlen gyarapítója vagy! Ne öld meg Dzsvarát, hagyd őt életben!

Krisna engedelmeskedett a kérésnek, és elengedte Dzsvarát. [Ekkor a szorongatásból megszabadult démon] így kérlelte Krisnát:

– A világban korábban rajtam kívül nem volt más Dzsvara. Te kiváló harcos vagy, ezért arra kérlek, ne engedd meg, hogy legyenek rajtam kívül más Dzsvarák.

– Ha azt kívánod, lehetsz te az egyetlen Dzsvara. Íme most megparancsolom, hogy ez a másik, akit az imént teremtettem, térjen vissza a testembe!

– Köszönöm szépen, leköteleztél! Mondj bármit, diszkoszhajító [Krisna], és én ígérem, hogy megteszem!

– Azt kívánom, Dzsvara, hogy bárki, aki a bizalmát belém helyezte, szabaduljon meg a láztól, amint elolvassa kettőnk kézzel vívott párbajának a történetét!

Miután ezt végighallgatta, Dzsvara fejet hajtott a nemes lelkű Krisna előtt, és elhagyta a harcmezőt.

*

Ezt követően mindhárman ismét Garuda hátán termettek, és úgy csaptak bele a harcba, mintha lángnyelvek lettek volna. Miközben hangos üvöltést hallattak, nyílzáporral borították be az ellenséges hadtesteket. Nyilak, diszkoszok és ekék zúdultak a démonokra, akik ettől csak még nagyobb haragra gerjedtek. Ahová Krisna a nyilát lőtte, ott tüzek kaptak lángra. Ezek hirtelen hatalmasra dagadtak, és a világvégi tűz alakját felöltve a démonok közé csaptak. Közülük sokezren estek el, míg

mások menekülőre fogták. Mielőtt azonban a hadsereg teljesen szétszéledt volna, Bána elébük állt, és a következő szavakkal igyekezett lelket önteni beléjük:

– Démonsarjak! Mitől gyengültetek el annyira, hogy a fejeteket veszítve rohantok? Levettétek a páncélotokat, félredobtátok a kardokat, a buzogányokat, a paritytyákat, a pajzsokat és a csatabárdokat. Mit akartok tenni ezek nélkül? Az égbe felrepülve hová szaladtok? Emlékezzetek arra, hogy kik vagytok, és arra, hogy maga Siva osztotta meg veletek a lakhelyét! Ha ezt észben tartjátok, semmitől sem futamodhattok meg. [Azt pedig még nem is mondtam], hogy én is itt vagyok.

Eddigre azonban a démonokon már annyira úrrá lett a félelem, hogy még [uruk] szava sem volt képes visszafordítani őket. Csupán a hadsereg pramáthákból álló előőrsé maradt ott, akik, habár sok társukat veszítették el, most mégis a harcra elszántan sorakoztak fel.

Rajtuk és Bánán kívül azonban csak a hősies miniszter, Kumbhánda volt jelen, aki szintén megpróbálta az útját állni a szétszéledő seregnek:

– [Hát nem látjátok!]? Itt harcol veletek Bána, sőt még Siva, és [a fia,] Szkanda is! Mitől féltek? Hová rohantok? Talán elment az eszetek?

[Ennek megfelelően] maga Siva jelent meg, [hogy harcba szálljon]. A szekérét Nandí¹¹ hajtotta, és oroszlánok húzták. Az égen feltűnve olyan volt, mintha a telihold bújt volna elő a felhők takarásából. Siva az ajkait összeharapva [tüstént] oda hajtattott, ahol [a Krisnában testet öltött] Visnu tartózkodott. [Ekkor kettejük közt szörnyű csata kezdődött.] Siva vasnyilakat lőtt ki, amelyre válaszul a Garuda hátán ülő [Krisna] az Indrától kapott fegyverét vette kézbe, és ennek a segítségével sokezer nyíllal viszonzta a támadást. Ez azonban csak még nagyobb haragra gerjesztette Sivat, aki az Agnitól származó fegyvere segítségével lángnyelvekkel borította be Krisnát és három társát. A tüzes nyilak oly' sűrűn hulltak rájuk, hogy mindannyian szem elől vesztek. Ezt látva a démonok halottnak vélték Krisnát, és az oroszlánokat megszegyenítő hangon kezdtek örvendezni.

Azonban ennyi idő elég volt arra, hogy a legkiválóbb harcos visszanyerje az eszméletét, és [újult erővel] küldje harcba a vizek urától, Varunától származó fegyverét. Ettől az Agnitól származó fegyver tüstént elvesztette az erejét. Csakhogy Siva [sem télenkedett], hanem válaszképp négy, akár a világ elpusztítására is képes fegyvert vetett be. Ezek név szerint a pisácsáktól,¹² a ráksaszáktól, Rudrától és Angirasztól származtak. Krisna érezte is, hogy a Varunától származó fegyvere támogatást igényel, ezért harcba küldte a Vájutól,¹³ Szavitritől¹⁴ és Indrától száрма-

¹¹ Nandiként vagy Nandinként hagyományosan a Siva hátasaként szolgáló bikát ismerik. A korai források alapján azonban úgy tűnik, hogy Nandí alakja eredetileg különbözött a bikáétól, és egyike lehetett a Sivat kísérő lényeknek, aki hol (ld. itt) antropomorf, hol pedig majomfejű antropozoomorf alakban tűnt fel: Rámájana 7.16.7–15, *Rámájana* = G. H. BHATT et al. (szerk.): *The Válmiki-Rámájana*, Baroda, Oriental Institute.

¹² A démonok egyik csoportja.

¹³ Védikus eredetű szélisten.

¹⁴ Védikus eredetű napisten.

zó fegyvereket, illetve a Móhanát.¹⁵ Ez a négy fegyver elegendőnek bizonyult arra, hogy Siva támadását hatástalanítsa. [Ezt látva Krisna utoljára] a Visnutól származó fegyverét vetette be. Ez olyan volt, mintha maga a halálisten közeledett volna a száját kitárva. Ekkor már a legkiválóbb démonok is menekülőre fogták. Hirtelen minden elsötétült. Nem lehetett látni sem Sivát, sem Nandít, sem a szekereket. [A harc folytatására] egyedül a benne lévő harag adott erőt Sivának, amelytől a teste mintegy kétszeres intenzitással kezdett ragyogni. Azt a nyilát vette a kezébe, amelyvel korábban Tripurát¹⁶ is elpusztította. Mivel azonban Krisnában a legfőbb istenség lakozott, jól tudta, hogy mi rejlik [ellenfele] szívében, és tekintetét a nyíllal löni vágó Sivára szegezte. Elővette [altató hatással bíró,] Dzsrimbhana nevű fegyverét, és gyorsan célba vette vele Sivát. Ekkor az összes démont félelem öntötte el, mivel látták, miképp kezdett ásítózni Siva a Páncsadszanja kürt hangjától és a Sárnga új húrjától.

[Krisnának azonban nem akadt ideje tétlenkedni], hiszen ezúttal Szkanda indított támadást ellene. A szekereit Kumbhánda hajtotta, és [pillanatok alatt] nyilak sokaságával borította be Krisnát, Balarámát és Pradjumnát. Noha a testüket elöntötte a vér, mégis mindhárman a tűz szilajságával igyekeztek szembeszállni Szkandával. Mivel mindhárman járatosok voltak a fegyverforgatás valamennyi módjában, és mivel a legkiválóbb [isteni eredetű] fegyvereket, mint például a Vájutól, Agnitól és Pardzsanjától¹⁷ származókat vetették be, Szkanda nyilai az erejüket veszítették. Válaszképp Siva fia az alsó ajkát megharapva [úgy határozott, hogy] csatába küldi a Brahmasiraszt,¹⁸ vagyis azt a fegyvert, amely sosem téveszt célt, és amely biztosan halált hoz. Amint ez a Naphoz hasonló fényű, világokat elpusztító, szörnyen rettető fegyver a csatába került, valamennyi démon a fejét veszítve rohanni kezdett. Ellenben a hősi Krisna, aki korábban már Késivel (Késī) is végzett,¹⁹ a diszkoszát a kezében tartva megállt. Köztudott ugyanis, hogy nincs olyan fegyver, amelyet ez a diszkosz ne lenne képes kivédeni vagy elpusztítani. Ezúttal is [a harcba kerülve] olyan erővel hatástalanította a lehanyatló Brahmasiraszt, mint ahogy a felhők sötétítik el a napkorongot az esőszezon kezdetén. Szkanda [ekkor érkezettnek látta az időt, hogy], magához ragadja csengős füzérekkel díszített színarany dárdáját. Olyan volt, mintha nem csupán Krisna, hanem az egész világ elpusztítására ragadott volna fegyvert. [A Szkanda kezéből kiszabadult] dárda az egész eget beborította. Az istenek erre Indra vezetésével nagy jajveszékélésbe kezdtek:

– Itt a vége Krisnának!

¹⁵ A „Móhana” elnevezést arra utal, hogy ennek a fegyvernek vagy varázsigének az alkalmazása képes lehetett az ellenség elméjének a megzavarására.

¹⁶ Tripura három démoni város egyesüléséből született mitikus hely, amelyet Siva pusztított el: *Mahábhárata* 7.173.52–58; 8.24.1–124.

¹⁷ Indra esőjének az allegorikus alakja: MONIER-WILLIAMS i. m. 606.

¹⁸ Egy mitikus fegyver neve, szó szerinti jelentése: „Brahmá feje”.

¹⁹ Késī vagy Késin (Késin) egy gonosz démon neve, aki ló alakjában próbálta megölni Krisnát: *Harivansa* 67.3–88.

Azonban alighogy Krisna közelébe került a nagy dárda, egy hum-hanggal hástalanították, és a földre zuhant. Erre az istenek is fellélegeztek, és hangos üdvívalgásba kezdtek. A dicsőítések közepette Krisna ismét magához vette halált osztó diszkoszát. Amint azonban megforgatta a fegyvert, [váratlanul] Kautaví (Kautaví)²⁰ állt elébe, és így kérlelte:

– Inkább azzal törődj! Innen menj el!

Alighogy ezt kimondta, megszólaltak a túrják, dübörögni kezdtek a dobok, és a démonok oroszlánokéhoz hasonló üvöltései töltötték be a harcteret: Bána érkezett meg, hogy megküzdjön a Garudán ülő Krisnával. Őt megpillantva [ekképp kiáltott]:

– Megállj, megállj, Krisna! Ezt nem úszod meg élve! Soha többé nem látod Dvárakát! Felejtsd el az ott maradt barátaidat! Köszönts inkább a nyilaimat! Véged van! A halál szólít téged! [Úgy tűnik, hogy] ebben a csatában kívánsz meghalni. Hogy gondolod, hogy a te nyolc karod képes szembeszállni az én ezer karommal? A rokonaidnak sem fogok kegyelmezni. Hiába is gondolsz Dvárakára, itt Sónitapurában van a végzeted. Nézd csak meg! Összes felékszerzett karom fegyvereket tart. Ezekből még erősebb vagyok!

Miközben Bána így üvöltött, szörnyű szavai úgy áradtak szét, mint a tenger, amelynek rettenetes hullámain a szél korbácsolta folyó méretűvé. Szemében harag volt. Úgy ragyogott, mint a Nap, amely [valamiért] az egész világot készül felperzselni.

[Krisna ekkor így kezdte nyugtatni]:

– Miért üvöltözöl, Bána? Egy hősnek nem illik a csatában ordibálnia. Gyere inkább, küzdjünk meg! Mi haszna ennek, amit most művelsz? Ha a párbajt szavakkal lehetne megnyerni, akkor bizonyára mindig győznél. Mást se csinálsz, csak össze-vissza beszélsz. Gyere már! Végezz velem, Bána, vagy hadd vágjalak földhöz én téged, de úgy, hogy fel ne kelj többet!

Miután Krisna ezt a beszédet elmondta, [nem folytatta tovább a tétlenkedést, hanem] sebes, nagy erejű és célt nem tévesztő nyilakat lőtt ki [ellenfelére]. Bána azonban ezen csak elmosolyodott, és [válaszképp] a nyilak olyan sűrű esőjét zúdította Krisnára, mintha összefüggő, rettenetes lángeső hullott volna. Ezt követően előbb nyilakat, kardokat, bunkókat, buzogányokat és lándzsákat megragadva estek egymásnak, majd Bána dárdákkal és ütlegekkel borította be Krisnát. Így folyt az ezerkarú Bána és a nyolckarú Krisna párharca, mígnem Bali fia a harcba küldte azt az összes ellenséget elpusztító fegyverét, amelyet kivédhetetlennek tartanak, és amelyet hajdanán Brahmá ajándékozott neki. Amint ez csatába lett küldve, az összes égtáj elsötétült. Nem lehetett semmit sem észlelni.

A démonok kezdték magasztalni Bánát, míg máshonnan az istenek jajveszékélései harsantak fel. A fegyver [pillanatok alatt] érezte a hatását, a szél elcsendesült,

²⁰ A történetben feltűnő Kautaví alakja talán a népszerű tamil istennőre, Kotravaira (Korravai) vezethető vissza: André COUTURE: „Kṛṣṇa’s Victory over Bāna and Goddess Kōṭavī’s Manifestation in the Harivaṃśa.” *Journal of Indian Philosophy*, XXXI, 2003, 615–616.

a felhők szertefoszlottak, [és az égből] rettenetes tüzesnyílzápor hullt. A magasztos Krisna azonban még ennek is ellenállt, hiába idézte az a Pardzsanjától származó fegyver magát a pusztító halálistent. Amint Krisna kimondta a hatástalanító varázsigt, a démoni fegyver lecsillapodott, és az istenek mind nagy örömmel kiállottak fel.

Ezt követően Bána hatalmas haragra gerjedt, és ismét dárdákra, lándzsákra és pörölyökre hasonlító fegyvereket hajított Krisnára. Válaszul az ellenségek sanyargatója az erejével ismét lecsillapította a nyilak esőjét. Ekkor a harc már nemcsak a démon és az isten, hanem a hordozóik, a páva²¹ és Garuda közt is folyt. A két madár szárnyaikkal, csőreikkel és karmaikkal kegyetlenül csépelte egymást, mígnem a felbőszült Garuda a fejénél ragadta meg a ragyogó fényű pávát, majd a csőrével mért rá csapást. Ezután a jobb szárnyával is megütötte, majd a lábaival többször erősen megrúgta. Végül pedig ádázul ide-oda rángatva taszította le az égből az öntudatlanná vált pávát, mint hajdanán egy hegyet az égről. Miután Garuda így végzett a pávával, Bána nyugtalanná vált, és a saját helyzetét kezdte mérlegelni.

A magasztos Siva szívét ekkor fájdalom fogta el, mivel észrevette Bánát, amint zavarodottan bánkódik a harcmezőn. Mivel [úgy vélte], hogy elérkezett az idő, hogy a pártfogásába vegye, mély hangján így szólt Nandíhoz:

– Kedves Nandí! Kérlek, keresd fel Bánát a csatában! [Hisz' tudod], nem lehetek közömbös egyetlen pramáthaganám iránt sem! Nosza! Mire vársz! Igyekezz, mert meg kell óvnunk Bánát!

Ezt követően Nandí, akit a legjobb kocsihajtónak tartanak, [gyorsan] oda vágatott, ahol Bána tartózkodott. Ott így szólt hozzá:

– Gyere, gyorsan, pattanj fel erre az ördögi szekérré!

A kiváló harcos, Bána nem habozott elfogadni a meghívást, és tüstént ott termett Siva szekeren. [Krisnát látva] ismét iszonyatos haragra gerjedt, és elővette a Sivatól kapott fegyverét, a Brahmasiraszt. Ekkor az egész világ rázkódni kezdett. Azonban Brahmá hajdanán azért hozta létre ezt a fegyvert, hogy képes legyen megóvni a világot. [Mivel most éppen ellenkező céllal került bevetésre], Krisna hatástalanítani tudta, majd így szólt az emberek közt az erejéről ismert, harcban páratlan Bánához:

– Bána, hová tűntek az öntelt szavak az ajkadról? Miért nem kérkedsz már? Én még mindig itt állok harcra készen! Legyél férfi, harcolj te is! Hajdanán Ráma az ezerkarú Kártavírja Ardzsunát [halandó] kétkarúvá tette. [Én most róla veszek példát], és elpusztítom a dölyfödet okozó karjaidat. A diszkoszom számára ez nem akadály. Állj ott meg! Úgysem engedlek el addig, míg le nem vágtam hibát jelentő karjaidat.

E szavakkal Krisna, a tigrishez hasonló férfi egy nyári felhő módjára felüvöltött, majd megragadta ezer rudas kerék nagyságával bíró diszkoszá, hogy megfoszsa Bánát a karjaitól. Amennyi energiát hajdanán a Teremtő a ragyogó Napba és a Holdba helyezett, az maradéktalanul jelen volt Krisna diszkoszában. Így a fegyver [könnyedén] vehette el Bána erejét.

²¹ A páva hagyományosan nem Bána, hanem a hadisten Szkanda hordozójaként ismert.

Mielőtt azonban a magasztos Krisna lesújthatott volna, megjelent előtte a csupasztestű, haragtól vöröslő szemű Kótaví, aki hol láthatóan, hol láthatatlanul, de egyfolytában Bána sikerén fáradozott. Ezúttal Bána oldalán állva kérte [Krisnát]:

– Felség, Bána egy páratlan harcos, kérlek, ne öld meg!

A kérés hallatán az erős karú Krisna nagy haragra gerjedt, és [fenyegetően] emelte Bánára nagy erejű diszkoszát:

– No lám, hát mégis kudarcot vallottál! Íme, Kótaví jött, hogy esedezzen érted. Látom Bána, te aztán nagy hős vagy!

Ezt követően Krisna, akit a legkiválóbb fegyverforgatónak tartanak, lehunyta a szemét, és diszkoszával célba vette Bánát. A Visnutól származó fegyver ekkor tüzes kerék módjára kezdett el forogni, és [hirtelen] olyan sebességet ért el, hogy emberi szemmel nem lehetett követni. Egyre csak körbe-körbeforgott, mígnem végleg megfosztotta Bánát a karjaitól. A démon testét teljesen elborította a vér, Krisna pedig a végső csapásra emelte a kezét. [Mielőtt azonban lesújthatott volna] Siva jelent meg előtte Szkanda kíséretében:

– Krisna! Jól tudom, hogy benned a legfőbb személy öltött testet, és hogy nem más vagy, mint a Madhuval (Madhu) és Kaitabhával (Kaitabha) végző örök isten.²² Te vagy az (üdvözítő) út az emberek számára, te teremtetted ezt az egész világot, és a három világban nincs olyan isten, démon vagy ember, aki rajtad felülkerekedhetne. Fenséges úr, most mégis arra kérlek, tedd el kíméletlen, ellenfelek számára kivédhetetlen fegyveredet. Korábban megesküdtem Bánának, hogy védelmezni fogom. Ígéretem, [mint tudod], nem szeghetem meg. Kérlek, nézd ezt el nekem!

[Siva kérésére pedig] Krisna így felelt:

– Üdv neked, Siva! Téged egyformán tisztelnek mind az istenek, mind a démonok. [Kérésedre,] íme, elteszem diszkoszom. Maradjon életben Bána! Kérlek azonban, hogy bocsáss el! Most már szívesen mennék. Amit meg kellene tenni, az nem fog megvalósulni.

Ezt követően Krisna ismét felszállt Garuda hátára, és gyorsan kiszabadította a fogságban sínylő Aniruddhát, majd együtt visszatértek. Mindeközben Nandí Bánát igyekezett jó tanáccsal ellátni:

– Bána! Itt az ideje, hogy táncolj! [Ha így teszel, meglátod], nagy öröm fog érni téged!

Nandí szavai ösztönzően lelket öntöttek Bánába. Szomjazta az életét, ezért nagy fájdalommal mit sem törődve, vérző tagjaival vad táncba kezdett Siva előtt. Amikor pedig szeme félelemről kezdett árulkodni, Siva végül megszánta őt:

– Bána, örömöm lelem benned, kedvellek téged! Válassz egy kegyet! Itt az ideje, hogy megjutalmazalak!

– Mindenható istenség! Azt szeretném, hogy se az öregség, se a halál ne érjen el engem! Ez legyen a jutalmam, ha nincs ellene kifogásod!

²² Madhuval és Kaitabhával kapcsolatban a különböző források eltérő információkat közölnek, abban azonban egyetértenek, hogy Madhu és Kaitabha egy démoni testvérpár voltak, akikkel Visnu végzett, valamikor a világ kezdetén: MANI i. m. 365–366.

– Bána, te az istenekkel leszel egyenlő, így a halál sem fog soha rád találni! [– Siva e szavakkal jóváhagyta Bána kérését, majd így folytatta:] Most teljesítem még egy kívánságod!

– Siva, akkor arra kérlek, hogy akik olyan odaadással táncolnak majd, mint ahogy azt én tettem vértől ázva, sebektől gyötörve, azok hadd részesülhessenek a fiúgyermek születésének az örömeiben! – [mondta Bána].

[Siva ezt a kérést is teljesítette]:

– Mindazok, akik étlenül, türelmüket nem elveszítve, őszinte fogadalmat gyakorolva végrehajtják a táncodat, ebben részesülni fognak.

– Még arra kérlek, hogy gyógyítsad be azokat a szörnyű sebeket, amelyeket a diszkosz ejtett rajtad!

– Rendben van, a sebeid meg fognak gyógyulni. A tested sértetlen és egészséges lesz! Kedves démon, örömöm lelem benned! Teljesítem még egy kívánságod, hogy lásd nem vagyok közömbös irántad.

– Mindenható úr! Hadd legyek én is egyike a te pramátháidnak! Hadd legyek én a legkiválóbb közülük! A nevem pedig legyen ezentúl Mahákála (Mahākāla)!

[Siva ezt is megengedte, majd így folytatta]:

– Híres vagy az erődről és a férfiaságodról! Teljesítem hát még egy kívánságod! Kérj bármit, amit kívánsz, kiváló démon!

– Siva, te a leghatalmasabb vagy az istenek közül! Azt szeretném, ha nem lenne semmiféle testi hibám! Noha csupán két karom maradt, nem szeretném, ha a testem csonka maradna!

Erre Siva így felelt a mellette álló Bánához:

– Ahogy kérted, Bána, úgy lesz!

Miután ezt kimondta, azon nyomban ott helyben a ganáival (gaṇa)²³ együtt láthatatlanná vált valamennyi élőlény számára.

²³ Sivat kísérő általában törpe- vagy gnómszerű lények.